

Stages: de kosten en de baten

In onze tweejarige voltijdse MBO-opleiding besteden de leerlingen ongeveer 25% van hun opleidingstijd aan beroepsstages, aldus Hinke Douma (1/9/2010).¹ Dat valt binnen de wettelijke marges: 20 tot 60% van de opleidingstijd van voltijdse opleidingen moet aan beroepspraktijkvorming besteed worden. Voor die stages krijgen zij niet of nauwelijks betaald, in tegenstelling tot de leerlingen die in het kader van een duale opleiding 60 tot 80% van hun tijd bij een leerbedrijf in dienst zijn. De nieuwe leerlingen van Hinkes voltijdse opleiding protesteren krachtig als ze horen dat ze zoveel stagetijd te verzetten hebben. Op het VMBO hebben ze al genoeg stage gelopen. Ze willen nu de volle twee jaar benutten om welbeslagen ten ijs te komen op de arbeidsmarkt.² Docent Hinke Douma wordt treurig van zoveel onbegrip: 'Natuurlijk leg je uit dat de [voltijdse] opleidingen toeleiden naar de arbeidsmarkt en dat stage daar een goede voorbereiding op is, maar daar lijken ze helemaal niet mee bezig.' De stage is volgens haar dus nodig voor de arbeidsmarkttoeleiding. Het lijkt erop dat zij de protesten van haar voltijdse leerlingen meent te kunnen afdoen met de constatering dat werkgevers de voorkeur geven aan sollicitanten die een stagetraject hebben doorstaan en daar praktijkervaring hebben opgedaan. Zij vindt het niet nodig in te gaan op de vraag die volgens mij centraal hoort te staan: staat de leeropbrengst van die stages in redelijke verhouding tot de opgeofferde school- en huiswerk-uren?

In haar kritische rapport *Aan het werk* (2009) stelt de Onderwijsinspectie deze vraag in iets andere vorm: in hoeverre blijft de gerealiseerde opbrengst van stages bij hun potentiële opbrengst achter?³ En de onderwijs- en arbeidseconoom prof. Lex Borghans (2006), inmiddels lid van de Onderwijsraad, komt met de radicale versie van de vraag die de leerlingen van Hinke Douma hebben opgeworpen: zouden de leerlingen en de samenleving eigenlijk zoveel slechter af zijn als de stages worden bekort of afgeschaft?⁴ De vrijkomende tijd kan worden gebruikt voor:

- hetzij verkorting van de opleiding (vervang de gratis werkstage van de scholier door een betaald traineeship van de aankomende werknemer),
- dan wel verschooning van de opleiding (vervang de werkstage door begeleid schoolwerk).

Als de BV Nederland aan voltijdse leerlingen en studenten zoveel stagetijd oplegt, kan men niet volstaan met de stelling dat het belang van de werkgevers daarmee gediend is. Men zal ook moeten toetsen of de aanstaande werknemers met deze tijdsinvestering de beste basis leggen voor een succesvolle beroepsloopbaan. Staat het grensnut van het laatste stage-uur in een redelijke verhouding tot het grensnut van alternatieve loopbaangerichte tijdsinvesteringen?

Ik zou mijn blogbericht op dit punt kunnen afsluiten, maar dan zou ik voorbij gaan aan een ander mogelijk motief van de MBO-2 leerlingen die bij Hinke Douma protesteren tegen hun stageverplichtingen. We zijn (evenals Douma) ervan uitgegaan dat alle leerlingen na hun tweejarige leertijd een baan willen zoeken op de arbeidsmarkt. Maar het is netzogoed denkbaar dat ze alles op alles willen zetten om in die twee jaar zulke goede prestaties neer te zetten dat ze kunnen doorstromen naar de verwante opleiding op MBO-3 niveau. In dat geval hebben ze geen boodschap aan arbeidsmarkttoeleiding voor een baan van MBO-2 kaliber. Dat verplichte halfjaar stage (25% van hun opleidingstijd) gaat ten koste van de tijd die ze hadden kunnen gebruiken om zich te kwalificeren voor de MBO-3 vervolgopleiding.

Ik heb dit eerder aangeduid als het probleem van de zeilkanon: hij is noch voor zeilen noch voor kanoën geschikt.⁵ De voltijdse opleiding MBO-2 heeft twee functies te vervullen. Zij wil de leerling rechtstreeks voorbereiden op de arbeidsmarkt, maar zij vormt anderzijds een toegangsweg tot de MBO-3 vervolgopleiding. Voor de verhoopde doorstromers is de arbeidsmarkttoeleidende stagetijd een nagenoeg waardeloze investering, althans een investering die hen naar hun verwachting veel minder zal opleveren dan twee jaar hard studeren in de schoolbanken en intensieve training in het praktijklokaal.

Wes Holleman
weblog onderwijs 3-9-2010
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ *Beetje treurig* (1/9/2010). URL: <http://www.beteronderwijsnederland.nl/node/7038>.

² Dit motief leg ik hun in de mond (Douma vertelt niets over de motieven die achter hun protest liggen). We zouden vanuit de referentiegroeptheorie ook aan een tweede motief kunnen denken: *relative deprivation* (zij vinden het onredelijk dat zij als BOL-leerling vuile handen maar geen stageloon krijgen, terwijl de leerling-

monteurs binnen het BBL-traject in ruil voor hun vuile handen het minimumjeugdloon krijgen uitgekeerd). In de laatste alinea's van mijn blogbericht voer ik nog een derde mogelijk motief op.

³ *Aan het werk, borging van de kwaliteit van de beroepspraktijkvorming mbo door onderwijsinstellingen en kenniscentra* (2009 pp. 18-20, 46-47). URL:

http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2009/Aan+het+werk.pdf.

⁴ Zie mijn blogbericht *De man van zes miljard* (22/8/2010). URL:

http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2010/08/man_van_zes_miljard.pdf.

⁵ *Multifunctionele opleidingstrajecten* (27/4/2009). URL: <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=672>.